

TRAGOVIMA BJELOVARSKIH ŽIDOVA

Biljana Barišić Mudri i Željka Holjević, Gimnazija Bjelovar

Biti Židov u Bjelovaru

U Gimnaziji Bjelovar svake se godine provodi projekt unutar kojeg učenici proučavaju život i sudbinu Židova tijekom mračnog doba njihove prošlosti, a tema projekta tijekom školske godine 2024./2025. nosi naziv *Biti Židov u Bjelovaru*. Projekt je međunarodnog karaktera, a provodi se pod pokroviteljstvom međunarodne organizacije TOLI. Nositeljica projekta je profesorica Željka Holjević, a provodi ga zajedno sa školskom knjižničarkom Biljanom Barišić Mudri u suradnji s profesoricom Melitom Štimac. Projekt se sastoji od brojnih aktivnosti tijekom kojih su učenici posjetili Židovsku općinu u Zagrebu, sudjelovali u projektu *Crocus*, istraživali život Židova u Bjelovaru i snimili dokumentarni film *Tragovima bjelovarskih Židova* te sudjelovali u ceremoniji u povodu obilježavanja Međunarodnog dana sjećanja na žrtve holokausta.

Kako bi bolje upoznali židovsku vjeroispovijest, učenici su tijekom listopada posjetili Židovsku općinu u Zagrebu. Prilikom posjeta imali su priliku učiti o povijesti i običajima židovske zajednice u Hrvatskoj. Predavanje je održao rabin, a cilj mu je bio osvijestiti učenike o važnosti židovskih tradicija te njihovom utjecaju na kulturni, društveni i politički život Hrvatske. Učenici su upoznati i s osnovnim obredima, kao i s posebnostima židovskih festivala i običaja čime su dobili jasniji uvid u bogatu povijest i kulturu židovskog naroda.

| Rabin objašnjava učenicima židovske rituale prigodom posjeta Židovskoj općini u Zagrebu.

U studenom 2024. godine učenici su se uključili u *Crocus*, projekt koji sadnjom šafrana podsjeća ljude na milijun i pol židovske te ostale djece koja su nepravедno izgubila svoje živote tijekom holokausta. Bjelovarski gimnazijalci posadili su šafrane ispred školske zgrade, a žuta boja šafrana simbol je svih Židova koji su morali nositi žute trake kao znak raspoznavanja. Tijekom školske godine učenici će pratiti rast i razvoj šafrana čije će rezultate iskazati plakatom.

Ceremonija i dokumentarni film *Tragovima bjelovarskih Židova*

U siječnju 2025. godine održalo se centralno događanje projekta uoči obilježavanja Dana sjećanja na žrtve holokausta. Tijekom ceremonije, učenici su prikazali rezultate istraživačkog rada prezentacijom. Cilj istraživačkog rada bio je istražiti doprinos Židova sveopćem razvoju grada Bjelovara, glavne djelatnosti kojima su se bavili, društva i industrije koje su osnivali te način kako su njegovali svoju religiju i stvarali Židovsku bogoštovnu općinu. Članovi školske novinarske i filmske skupine imali su zadatak prikupiti podatke o životu Židova u Bjelovaru od njihova doseljavanja, integracije u bjelovarsko društvo, preuzimanju kontrole u trgovačkim i obrtničkim zanimanjima do prvih antisemitskih ideja, kada se za sve što je bilo loše krivilo Židove, te na kraju do njihovog progona i uništenja. Na temelju dobivenih podataka, snimili su dokumentarni film *Tragovima bjelovarskih Židova* i projicirali ga na ceremoniji. Film prikazuje značajnu ulogu Židova u modernom gospodarskom i kulturnom razvoju Bjelovara koji počinje upravo u vrijeme njihovog doseljavanja u grad 1870-ih godina. Fotografije i ilustracije navedenih objekata i istaknutih osoba te povijesne dokumente učenici su potražili u Državnom arhivu u Bjelovaru. Osim toga, obišli su zgradu nekadašnje sinagoge, današnji Dom kulture, kao i druge značajne objekte koji su bili u vlasništvu Židova.

Vjerodostojne informacije o Židovima u Bjelovaru iznijela je Martina Krivić Lekić, ravnateljica Državnog arhiva u Bjelovaru, a koristili su se knjigom *Židovi u Bjelovaru* autora Željka Karaule. Film se može pogledati na sljedećoj poveznici.

| Dokumentarni film *Tragovima bjelovarskih Židova*

| Učenici snimaju kadrove za dokumentarni film u Državnom arhivu u Bjelovaru.

Nakon predstavljanja istraživačkog rada učenika i projekcije filma, ceremoniju je svojom nazočnošću obogatila Melita Kraus, jedina osoba židovskog podrijetla koja danas živi u Bjelovaru. Razgovor s Melitom vodila je učenica, a tijekom razgovora učenici su upoznati sa životom i djelom ove svestrane umjetnice te tematikom njezinih likovnih ostvaraja i književnih djela. Osim toga, učenicima je predstavila svoju novu knjigu *Zvijezda moga oca* koja progovara o autoričinim sjećanjima iz djetinjstva.

U sklopu obilježavanja ovog važnog datuma, u školi su postavljene izložbe: *Pravednik među narodima* – dr. Josip Jagodić, Melita Kraus te *Poznati bjelovarski Židovi i židovske obitelji od 1870-ih do početka Drugog svjetskog rata*.

Izložbom i terenskom nastavom projekt se nastavlja

Tijekom istraživanja ovakve tematike u sklopu projekta, učenici su imali prilike i likovno se izraziti. Svoje doživljaje i impresije na temu Židova tijekom holokausta učenici su prenijeli na papir te raznim tehnikama kreirali umjetnička djela. Najbolji likovni ostvaraji učenika prijavljeni su na TOLI 2025 Student Art Exhibition – izložbe u organizaciji UNESCO-a. Učenički radovi bit će uvršteni u izložbu, a oni najbolji osvojiti nagradu.

Do kraja školske godine, učenici imaju zadatak ponovno posjetiti Gradski muzej Bjelovar i Državni arhiv u Bjelovaru kako bi istražili bjelovarske obrazovne djelatnike židovskog podrijetla koji su tijekom Drugog svjetskog rata bili zatočeni u logorima, a rezultate rada oblikovat će u plakat i prezentaciju kojom će upotpuniti izložbu u prostoru Galerije Klovićevi dvori u Zagrebu. Izložba će biti postavljena u listopadu 2025. godine u povodu 80. obljetnice proboja jasenovačkih zatočenika JUSP Jasenovac u organizaciji Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih, Hrvatskog školskog muzeja i Hrvatskog povijesnog muzeja, uz podršku Vlade Republike Hrvatske. Također, do kraja školske godine, planiran je posjet učenika Spomen području Jasenovac.

Ovakvim pristupom u obrađivanju ozbiljne teme te različitim metodama rada i učenja, učenici uče na inovativan i zanimljiv način. Cilj projekta jest osvijestiti učenike o važnosti i ulozi koju su Židovi imali u razvoju grada te prisjetiti se patnje, stradanja i žrtve židovskog naroda, stavljajući naglasak na međusobno uvažavanje i toleranciju kao trajno jamstvo mira.

| Ceremonija Tragovima bjelovarskih Židova održana u Gimnaziji Bjelovar 27. 1. 2025.